

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBOLÉ MƆƆ FALE SONLA NWO ADENLENYIANLE NE MƆ LA ANWO

MOLEBEBO

WƆ meƁe ala mƆƆ Maanle Maanle mƆƆ wƆ Eku ye anu la gyinlabele nee pɛpɛzɛle nee anwoadenlenyianle a fa atianwolile, pɛpɛlile nee anzondwole ba ewiade anu la,

WƆ meƁe ala mƆƆ menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mƆ bie amaa ɔlua zo nyeele mgbane mgbane dɔɔnwo ɛsisi ɛmaa menli adwenle ɛzɛkye, nee ewiade ne mƆƆ ɛleba mƆƆ sonla biala banyia adenle aha edwɛke biala mƆƆ ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala mƆƆ ɔdaye ɔkulo ke ɔdie ɔdi na ɔnzulo la, ɛmaa bɛla ye ali ke, ɛhye a le awienvolema anyelazo kpole kpale la,

WƆ meƁe ala mƆƆ ɔhyia, saa bɛnɛhye sonla bɛnɛmaa ɔnɛho ɔnɛtia ɛsisile nee atisesebeyele, ke ɔwɔ ke mɛla bɔ sonla nwo adenlenyianle ne mƆ anwo bane la,

WƆ meƁe ala mƆƆ ɔhyia ke bɛmaa agɔnwɔleyele wƆ Maanle Maanle avinli kɛnyia anyuhɔle la,

WƆ meƁe ala mƆƆ Maamgbole Koyele ne anu amra ɛva bɛ diedi mƆƆ wƆ sonla nwo adenlenyianle ne mƆ, ye gyinlabele nee ye dibile nee mrenya nee mraale adenlenyianle pɛpɛ ne mƆ anu la ɛwula sonla nwo adenlenyianle nwo mɛla ne mƆƆ bɛfɛle ye "Kyata" (Charter) ne anu na bɛlie bɛdo nu ke bɛboa bɛamaa menli anyia anyuhɔle nee tɛnlabele kpale wƆ atianwolile bɔkɔ nu la,

WƆ meƁe ala mƆƆ Maanle Maanle mƆƆ wƆ Maamgbole Koyele Eku ne anu nee Maamgbole Koyele ne ɛbo ɛwɔke ke bɛmaa awie biala anye azɔ sonla nwo adenlenyianle nee atianwolile ne mƆ na bɛali zole kpale la,

WƆ meƁe ala mƆƆ adenlenyianle nee atianwolile ɛhye mƆ anwo ndelebebo kpale hyia kpole kpale maa ɛwɔkeɔle ne azolile anzɛ munlilile ne la,

Ati, Kɛkala

MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE

bɔ nolo ke

Ewiadeamra Nolobolé MƆƆ Fale Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo ɛhye

le debie ko mƆƆ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mƆƆ dahuu kɛva. Nolobolɛ ɛhye kɛzie ye adwenle nu la abɔ mɔdenle alua ngilehilele nee ndetele zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolile ɛhye mƆ anwo, na eza yealua ngɔzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mƆƆ wƆ Maanle Maanle mƆƆ wƆ Eku ne anu nee Maanle Maanle mƆƆ Eku ne sie bɛ la anu amra amuala alie ado nu kpale na bɛali zole kpale.

Edwɛkɛkpɔke 1

Menli muala di bɛ ti anwo na eza noko bɛsɛ wɔ dibile nee adenlenyianle nu. Bɛle ndwenlenwo nee adwenle, yemɔti ɔwɔ ke bɛkile adiemayele bɛmaa bɛ nwo ngoko.

Edwɛkɛkpɔke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mo mo beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobole ehye anu la amuala bie. Onle ke ngakyile anze ngilehilenu anze nyeyenu biala mo fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anze raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anze adwenle bie, Maanle anze menli abohilele, agyapadee, awole anze gyinlabelle gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko onke ke bekile ngakyile anze nyeyenu biala wo maanyele, melazolile nu, anze maanle zo gyinlabelle nu wo maanle ne anze eleka mo sonla ne de la anu. Saa maanle ne di o ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa onli o ti anwo o, onle ke ngakyile anze ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpake 3

Wo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebole.

Edwekekpake 4

Onle ke beye awie biala kanra. Wo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwekekpake 5

Onle ke bekile awie biala nyane anze beye ye atisesebe, amumuye anze begua o nyunlu aze anze betwi o nyunlu.

Edwekekpake 6

Ke mo mela se la, eleka biala mo awie biala lua la wo ke benwu ke daye ole sonla.

Edwekekpake 7

Ke mo mela se la, menli kowoti se pepe mo onle ke ngakyile anze ngilehilenu biala ba mela ne mo bo be nwo bane pepe la anu. Menli kowoti le adenle nyia be nwo banebole pepe mo ko tia ngilehilenu anze nyeyenu mo tia Nolobole ehye nee debie biala mo maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpake 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie mo tia anwoadenlenyianle ne mo mo maamule nwo mela anze mela eva emaa ye la a, wo ke koto ne mo pepe die ye.

Edwekekpake 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anze beye sonla befi maanle ne anu wo meke mo tefonle mela anze mela emmaa adenle la.

Edwekekpake 10

Wo awie biala adenlenyianle nee ye gyima ne mo anwo adwenlevalle nwo anze saa beka ke awie biala eye etane a wo ke koto mo di o ti anwo na onli mogwazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekpake 11

1. Sonla biala mo bekeha ke yeye etane mo odi ke betwe o nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyese bedi ye edweke wo bagua nu koto na koto ne bua ye fole ke mo mela se la. Wo koto eke ne wo ke onyia ninyene mo o fa opepe odie o nwo la kolaa.

2. Onle ke bebua sonla biala fole wo nyele etane biala mo wo meke mo nyele zohane nyele ne la enee onle etane mo o tia maanle anze maanle maanle mela la anwo. Anze onle ke betwe sonla ne anzo bema o tala mo bepe bedo eke ne wo meke mo nyele etane ne la.

Edwεεεεεεεε 12

Onle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edwεεε nu anzεε onle ke bekenga ye ahelata anzεε bebo ye anyiemgba besεkye ye anyunlunya. Sonla zεhae le adenle maa mela ne pepe die ye anzεε bo ɔ nwo bane wo zεhae akpεsemadi ebela ne mo anwo.

Edwεεεεεεεε 13

1. Sonla biala le adenle ɔfi eleka mo ɔde la ɔkɔtenla eleka biala mo ɔkulo la.
2. Sonla biala le adenle ɔfi maanle biala anu nee ye maanle nu ɔko maanle gyene nu na ɔkola ɔsia ɔba ye maanle nu.

Edwεεεεεεεε 14

1. Sonla biala le adenle ke saa ɔlenwu amanee wo ye maanle nu a ɔkola ɔnriandi ɔko maanle gyene nu ɔmaa bεmaa ye eleka ɔtenla anzεε bebo ɔ nwo bane.
2. Saa amanee ne mo ahenle ne elenwu ye la envi anzεε enlua maanyele ti anzεε ye nyeele ne tia Maamgboule Koyele mela ne nee ye bodane ne mo a, yemo maanle gyene ne enle adenle ke ɔkelie ye azie anzεε ɔkebo ɔ nwo bane.

Edwεεεεεεεε 15

1. Sonla biala le adenle ke ɔye ekulomani.
2. Onle ke bebu ekulomani biala ke ɔle eyεvole la. Eza noko onle ke besi awie biala mo kponde ke ɔkakyi ye ekulomaniyele la adenle wo meke mo mela emmaa adenle la.

Edwεεεεεεεε 16

1. Mrenya nee mraale mo bekεdwo agyalehɔle la, saa bele duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anzεε saa beko duzu asone o, bele adenle begya be nwo na bebo edane. Be mu nwio bele adenle pepe wo agyale nwo, wo be agyale nee be ewolebole nu.
2. ɔwo ke menli nwio ne die to nu kolaa na beagya be nwo.
3. Kunli nee ye nee be mra a le ekpunli mo bo sua εkyekyele bo anzεε ekpunli mo tele ye menli ɔɔɔnwo a, yemɔti ɔwo ke menli ekpunli ne nee maanle ne mo bewo nu la sinza be.

Edwεεεεεεεε 17

1. Sonla biala le adenle ke ɔnyia ɔ ti anwo agyapadeε, eza noko ɔle adenle ke ɔ nee awie mo bo nu nyia agyapadeε.
2. Onle ke awie biala hwele ye agyapadeε wo meke mo mela emmaa adenle la.

Edwεεεεεεεε 18

Sonla biala le adenle ke ɔdwenle adwenle biala na ɔsonle debie biala mo ɔkulo la, eza ɔle adenle ɔkakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzεε ye diedi ne nee fanwodi, ye akee noko ɔle ɔ nwo adenle ke ɔ ngome anzεε ɔ nee menli wo bagua anzεε fealera nu ɔkile ye asone anzεε ye diedi ne wo ngilehilele, nyeele, εzonlenle nee boenleanle nu.

Edwεεεεεεεε 19

Sonla biala le adenle ke adwenle na cka edweke mawo okulo la; eza cwe c nwo adenle ke cfa adwenle biala mawo ngyegyeye biala enle nwo na cdua nolooble ndenle ne mawo biala anu okponde, ctie na cka edweke okile menli na cmaa be adwenle mawo ngyegyeye biala enle nwo a.

Edwekekpake 20

1. Sonla biala le adenle cawo ayia anzee eku mawo anzondwole wawo nu la bie.
2. Onle ke behye sonla bemaawo cawo eku nu.

Edwekekpake 21

1. Sonla biala le adenle boa wawo ye maanle ne ebule nu, cwe adenle ctu c nwo csie eke cmaa betu ye cawo Melalile Ayia ne bie anzee cboa cmaa betu menli beko Melalile Ayia ne.
2. Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayele nwo nvasoe wawo ye maanle ne anu.
3. Ezuavole ne ehulolodee ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehulolodee ehye wawo meke biala nee nchale emadole mawo awie biala nyia adenle to ye dee wawo feabo nu anzee wawo ndenle biala anu mawo ngyegyeye biala enle nu la.

Edwekekpake 22

Awie biala mawo wawo menli ekpunli avinli la cawo ke maanle ne sinza ye eza cawo ke maanle ne dua ye mawo denlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadee, ezukoa, menli nee maandee gyinlabele ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyene mawo hyia ye anyunlunyia nee ye boeyele nwo la.

Edwekekpake 23

1. Sonla biala le adenle ye gyima mawo okulo la, Akee noko cwe adenle ke cnyia gyima ne anwo ahunlundwole. Eza noko cawo ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mawo gyima ne envi c sa a.
2. Sonla biala le adenle ke gyima mawo ckeye la cnyia nwole ahatuale ke mawo saa awie gyene a yele gyima zchane a anree ckenyia ye la.
3. Sonla biala mawo ye gyima la cawo ke nyia nwole ahatuale kpale mawo okola cfa cnea c ye nee c mra amaa be tenlabele nu aye kpale a. Eza noko cawo ke cnyia ezinzale ne mawo maanle ne fa sinza menli la bie.
4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wawo ye ehulolende ezinzale ti.

Edwekekpake 24

Sonla biala le adenle ke cdie ye enwomenle bie na cdielie c nye, na cnyia meke ezinra mawo cfa cye gyima na eza noko cnyia meke mawo saa cye gyima dedee a cfa cdie ye enwomenle bie na betua ye nwole kake la a.

Edwekekpake 25

1. Sonla biala le adenle ke c nee c ye nee c mra nyia tenlabele kpale mawo fale be ngoane, ale, edanle, dabele nee ayileyele nee ninyene mawo hyia maa be la anwo. Cawo ke benyia moale wawo meke mawo benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli anzee yele kewu, bekeye mgbanyinli anzee clua ndenle bie azo bengola benne be nwo la.
2. Cawo ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale c nli anzee beangya c nli na beawo na beawo ye o, cawo ke benea ye anzee besinza ye ke mawo cfeta la.

Edwekekpake 26

1. Sonla biala le adenle sukoo nwoma. Onle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, bɔɔ wɔ mɔlebebo nwomazukoale deɛ ne anwo. Ɔwɔ ke mɔlebebo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. Ɔwɔ ke menli nyia adenle sukoo mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mɔɔ ɔ mɔdenle la kola sukoo nwoma kpole.

2. Ɔwɔ ke nwomazukoale maa awie biala tenlabele nu ye kpale na ɔmaa sonla nwo adenlenyianle nee ye atianwolile ne mɔ enilile gyinla kpundii. Ɔwɔ ke nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agɔnwolɛyele ba maanle maanle avinli, menli anzɛɛ asɔne asɔne avinli na ɔboa ɔmaa Maamgbole Koyele gyima ne mɔɔ ɔledɔ mɔɔ ɔfale anzondwole nwo la di munli.

3. Awovolema le adenle ke beɔmaa be mra sukoo nwoma mɔɔ bekulo ke be mra ne mɔ sukoo la.

Edwekekpɔke 27

1. Sonla biala le adenle ke ɔdaye ɔye maandɛɛ nyeleɛ biala mɔɔ beye wɔ maanle anzɛɛ sua ne azo la bie, na eza ɔnyia ninyene edolɔle nee abɔdeɛ nwo nrelebe nwo anyuhɔle nvasoɛ ne mɔ bie.

2. Sonla biala le adenle ke ɔnyia debie mɔɔ ɔkehɛle mɔɔ fale abɔdeɛ nwo nrelebe, nwoma anzɛɛ debie mɔɔ ɔkedolɔ la anwo baneɔle.

Edwekekpɔke 28

Sonla biala le adenle ke ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la nwo nvasoɛ kpale.

Edwekekpɔke 29

1. Sonla biala le gyima ye fa maa ye menli mɔɔ ɔwɔ be avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhɔle anzɛɛ yeali munli.

2. Saa sonla biala fa ye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ aye gyima a, enee ɔngile ke ɔle adenle ɔbulu mɛla zo; ɔwɔ ke ɔdi ɔ ɔgɔnwɔ mɔ adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ eni na ɔɔ ye ebɛla ke mɔɔ maanle ne mɔɔ ɔwɔ nu la mɛla ne mɔ mɔɔ fale benwonilile, anzondwole nee ye boɛyele ne se la.

3. Onle ke bedua adenlenyianle nee atianwolile ehye mɔ azo beye ninyene mɔɔ ɔtietia anzɛɛ ɔbulu bodane nee ndenle ne mɔ mɔɔ Maamgbole Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpɔke 30

Debie biala mɔɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anzɛɛ menli ekpunli ko anzɛɛ sonla ko angome mɔɔ ɔmaa ye adenle ɔye debie ɔɛkye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔɔ behyehye bedo eke ne la a.